

Yahya Kemal Beyatlı'nın Eserlerinde Balkanlar

The Balkans in The Works of Yahya Kemal Beyatlı

Ertan EROL*

ÖZET

Yahya Kemal Beyatlı, Cumhuriyet devri şiirimizin kilometre taşlarından biridir. O, Divan edebiyatını, kendi deyimiyle "Eski şiiri" bilen, fakat şiirin yeni bir yolda, sade bir dille devamını arzu eden, bu düşünceleri doğrultusunda eserler veren bir sanatçımızdır. Yahya Kemal'in çocukluğunun Balkan şehirlerinde geçmiş olması, Osmanlı hâkimiyeti altında uzun yıllar kalmış olması ve daha sonra bu topraklardan ayrı kalma zorunluluğu onun şiirlerinde önemli bir yer işgal etmiştir. Bu çalışmada Balkan coğrafyasının Yahya Kemal'in eserlerindeki izleri sürülmeye çalışılacaktır.

ANAHTAR KELİMELELER

Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri, Yahya Kemal Beyatlı'nın Şiiri, Yahya Kemal Beyatlı'nın Eserleri ve Balkanlar.

ABSTRACT

Yahya Kemal Beyatlı is one of the milestones of our Republic Period poetry. He was a poet, as quoted with his own words, "who knows about old poetry", but at the same time who produced works with a new and more plain language bearing the heritage of the old language. He lived his childhood in the Ottoman governed Balkans and his obligatory leaving of these lands had a strong effect in his poetry. In this paper, the effects of Balkan geography in Yahya Kemal's works is studied.

KEY WORDS

The Turkish Poetry in the Republic period, The poetry of Yahya Kemal Beyatlı, The works of Yahya Kemal and the Balkans.

* Yrd. Doç. Dr., Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu, Yeni Türk Edebiyatı Öğretim Üyesi, eerol@kho.edu.tr

1. Giriş

Yahya Kemal Beyatlı, XX. yüzyıl Türk şiiri içinde, müstesna bir yere sahip sanatçılarımızdandır. Sanat hayatı boyunca Türk şiirine yeni bir soluk, canlılık ve yeni bir bakış açısı getirmeyi hedeflemiş, Eski şiirle yeni şiiri birleştirmiş ve bir terkibe ulaşmış, bunda da oldukça başarılı olmuş, Cumhuriyet dönemi şairlerimizdendir.

Balkanlar sözcüğü, Türkçe Sözlük'te "Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Slovenya, Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Trakya'yı içine alan bölge" şeklinde tanımlanmıştır. Ülkemiz sanatçılarının ilgisini çeken bu bölge, çeşitli nedenlerden dolayı sanatımızda yerini almıştır. Balkanlar ifadesi, coğrafi bir terim, eski bir vatan parçası, Türk kültürünün yaşadığı bir mekân olarak edebiyatımızda işlenen konulardan biridir. Özellikle bu coğrafyada yaşamış, bu coğrafyayla aile bağı olan sanatçılarımız eserlerinde Balkanları ele almıştır. Yahya Kemal de Balkanlarla ilgisi olan önemli bir sanatçımızdır.

2. İnceleme

Yahya Kemal'in Balkan coğrafyası ile ilk ve en önemli alakası Üsküp şehrinde doğmuş olmasıdır. Şair, 1 Aralık 1884 yılında Üsküp'ün İshakiye Mahallesi'nde büyükannesi Âdile Hanım'ın konağında sabaha karşı dünyaya gelmiştir (Yetiş 2008:12). Yahya Kemal'in annesinin Vranyalı, babasının Nişli olması dolayısıyla aile efradının Niş, Vranja ve Leskofça bölgelerinden geldiğini şair kendisi ifade etmiştir (Yetiş 2008:12). Leskofçalı Dilaver Bey'in ve İvranyalı Âdile Hanım'ın üç kızının en büyüğü olan Yahya Kemal'in annesi Nakiye Hanım, İvranya'dan Üsküp'e 1883 yılında göç etmiştir (Beyatlı 1976:3).

Mustafa Özbacı, Balkanlarda bir serhat şehrinde doğmuş ve uzun yıllar burada yaşamış bir ailenin çocuğu olması nedeniyle, Yahya Kemal'i bir serhat çocuğu olarak niteler. Özbacı'ya göre, şairin doğduğu yer olan Üsküp'ün İshakiye Mahallesi, "bir Balkan şehri olan, bugün de hâlâ Türklüğün derin izlerini taşıyan" bir mekân olma özelliği taşır (Özbacı 2006:17). Bursa gibi, Yıldırım Beyazıt tarafından 1392'de fethedilen Üsküp, yeniden inşa edilerek, bu bölgede bir Türk şehri oluşturulmuştur. Aslında, Sultan Beyazıt tarafından fethedilen kale, Üsküp'ün dışındadır. Dolayısıyla Üsküp, tamamıyla Osmanlı döneminde kurulan bir şehirdir (Yetiş 2008:19).

Tanpınar, Yahya Kemal'in o kadar bağlı olduğu bilinen ana baba yurdu Üsküp'ün kaybindan tek kelimeyle bile olsa bahsetmemesini dikkat çekici olarak nitelemiştir (Tanpınar b 1982:61). Yahya Kemal'in Üsküp'ü doğduğu mekân olarak oldukça sevdiği bilinir. Bu şehirde hem doğmuş hem de çocukluk yıllarını geçirmiştir. Üsküp'ün hemen her köşesinde çocukluk yıllarına ait ayrı bir hatırası vardır. Yahya Kemal, Üsküp'e bu kadar sevgi beslemesinin yanında Bursa'ya da hayrandır. Kendisine Üsküp ve Bursa ile ilgili yöneltilen bir soru üzerine şu cevabı vermiştir: *"Üsküp'te doğmasaydım yanardım. Bursa'yı da pek severim. Bana Üsküp'te mi veya Bursa'da mı doğmak isterdin deseler, Bursa'yı isterdim. Fakat Üsküp'ü de arzu ederdim. Üsküp'ü severim. Zira orada doğdum. Çünkü çok Türk. Benim zihniyetime büyük tesiri oldu."* (Ünver 1980:121) Dolayısıyla büyük şairin Üsküp'ü sevmesinin temelinde hatıralarının yanı sıra bu serhat şehrinin Türk kültürü ile yoğrulmuş olmasının da önemli bir payı vardır.

Beyatlı "Kaybolan Şehir" şiirinde Balkan coğrafyasının önemli şehirlerinden biri olan Üsküp'ten bahseder ve Üsküp'ü Yıldırım Beyazıt'ın diyarı olarak niteler. Bu nitelemenin nedeni Üsküp'ü Yıldırım Beyazıt'ın fethetmiş olmasıdır. *"Burası Bosna'nın fethine kadar serhad konumunu muhafaza etmiş ve uç beylerinin merkezi olmuştur"* (Öktem 2009:472). Evlad-ı Fatihan'a Yıldırım Beyazıt'ın yadigârı, hatırasıdır. Üsküp fethedildikten sonra turkuaz renkli kubbelerle donatılarak Türk şehri hâline getirilmiştir; bu nedenle de bizim şehrimiz olmuştur. Bu şehir sadece çehresi itibarıyla değil, aynı zamanda ruhuyla da Türk olmuş ve sadece bize ait, bize özgü nitelikler kazanmıştır. Şar Dağları, Makedonya'nın sınırları içinde bulunan sıradağlardır. Yahya Kemal'e göre, Üsküp, Şar Dağları'nda Bursa'nın devamıdır ve temiz kanın dökülmüş olduğu bir lale bahçesi gibidir. Büyük şaire göre Balkan toprağının önemli kısmından biri olan Üsküp ile Bursa onun nezdinde eş değerdir. Dolayısıyla şaire göre Balkan toprağı ile Anadolu toprağı aynı değere sahiptir. Yahya Kemal İstanbul'dan Sofya'ya kadar küçük bir seyahatte bulunur. Bu gezi geçmişin kalbinde kalan hayalini silmek bir yana vatan hasret ve hayalini daha da alevlendirmiştir ve bu duygular onda şu şekilde ifadesini bulur: *"Türklük Avrupa'ya doğru cezr ü meddi biten bir deniz gibi o dağlardan çekilmiş, lakin tuzunu bırakmış. Bütün o toprak Türklük kokuyor."* (Beyatlı 1976:147).

Üsküp ki Yıldırım Beyazıt Han diyarıdır,
Evlad-ı Fatihan'a onun yadigârıdır.

Firuze kubbelerle bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve ruhiyle biz'di o.

Üsküp ki Şar-dağ'ında devamıydı Bursa'nın.
Bir lale bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.

Üç şanlı harbin arşa asılmış silahları
Parlardı yaşlı gözlere bayram sabahları.
(Kaybolan Şehir, Kendi Gökkubbemiz, s. 77)

Beyatlı'nın doğduğu Üsküp, mahalleleri, şehir yaşamında yerini alan camileri, medreseleri, bedestenleri, çarşılarıyla diğer Müslüman şehirlerinden farklı özelliklere sahiptir. Bu nedenle Yahya Kemal Üsküp'ü *"balığın suyu idrak edemediği gibi, Türklüğünü idrak edememiş"* (Beyatlı 1976:47) bir canlıya benzetir. *"Bu ikisi arasındaki ayrımı Arnavutluk üzerinden yapar. Balkanların elden çıkmasından sonra Arnavutluk hâkimiyeti altında yaşayanlar, niçin Osmanlı'nın asırlarca orada kaldığını daha iyi anlamışlardır. Bu bakımdan etnik bir kavrayış orada gözükmmez. Dolayısıyla Türk, adaletli ve tevazu içinde yöneten, 'Arnavud'u, Çerkez'i, Kürt'ü hakim ve metin bir millet kitlesi eden Türk mayasıymış.'" (Yıldırım 2008:20).*

Beyatlı henüz çocuk denebilecek bir yaşta, kendi deyimiyle *"hayatı şafaklandırır çağa girmeden"* annesini kaybetmiştir. Annesini sonbahar mevsiminde toprağa vermişlerdir. Annesinin toprağa verildiği yer, Balkan topraklarıdır. Bu yönüyle de Üsküp'ün büyük şairin hayatında önemli bir yeri vardır. Bu önemden dolayı şair *"Kaybolan Şehir"* şiirine şöyle devam eder:

Ben girmeden hayatı şafaklandırır çağa,
Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.

İsa Bey'in fetihle açılmış mezarlığı
Hulyâma ahiret gibi nakşetti varlığı.
(Kaybolan Şehir, Kendi Gökkubbemiz, s.77)

Şairin annesinin mezarının bulunduğu, çocukluk yıllarının geçmiş olduğu ve her bir yanında çocukluğuna dair çeşitli hatıraların saklı olduğu Balkan topraklarının bugün vatan toprağından ayrı oluşu şairi ayrıca hüznendirir. Şair, derin bir üzüntünün içinde olmakla birlikte yine de Üsküp bizde olmasa da şair kendisini Üsküp'te hisseder. Kaybedilen o toprakların ardından, elden gelen bir şeyin olmaması nedeniyle o coğrafyaya bağlılığının maddi değil de manevi olarak devam ettiğini dile getirir:

Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil? Bunu duydum, için için.

Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir!
Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir!

Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.
(Kaybolan Şehir, Kendi Gökkubbemiz, s.77)

Yahya Kemal "Hasan Rıza'ya Sesleniş" şiirinde uzaktan ve yılların ötesinden Üsküp'ü, Kalkandelen'i ve Vardar Ovası ile Vardar Nehri'ni yadeder. Rumelili Hasan Rıza'ya seslenerek Üsküp'ü, Kalkandelen'i Vardar'ı ve uzaktaki dağları hatırlayıp hatırlamadığını sorar. Şaire göre, hatırlanması gereken bu yerlerin çeşitli özellikleridir. Bunlar arasında Üsküp'ün fezası, Kalkandelen kazası, Vardar Nehri ve bu nehre bakan karlı dağlardır.

Ey Rumeli'nin Hasan Rıza'sı
Yadında mı Üsküp'ün fezası
Yahut Kalkandelen kazası
Vardar ve uzakta karlı dağlar.

(Hasan Rıza'ya Sesleniş, Eski Şiirin Rüzgârıyla, s.127)

Şair, sanat hayatına ilk adımını da bu önemli Balkan şehri Üsküp'te atmıştır. Sanatçı henüz beş yaşlarındayken âşık olduğu bir genç kız vesilesiyle şiir yazmaya başladığını dile getirir ve bunun için "Şiire aşkla başladım." ifadesini kullanır (Kaplan 1994:43).

Yahya Kemal "Açık Deniz" adlı şiirinde, çocukluğunu Balkan şehirlerinde geçirdiğinden bahseder. Bu çocukluk yıllarında Balkanların hür havasını aldığını söyler. Yahya Kemal özellikle bu şiirinde Rakofça kırlarının özgür atmosferinden yararlandığını ifade eder. Özbacı bu şiirde zikredilen Rakofça'nın şairin ailesine ait çiftliğinin adı olduğunu belirtir (Özbacı 2006:18).

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Onun ilhamı millî hayatın en mucizeli aynası oldu. Yıllardır bu aynanın ışık tutanında yıkıyoruz. Böyle olduğu için hayatımıza ve kendimize şimdi bir yabancı gibi bakmıyoruz." (Tanpınar a 1992:339) ifadesiyle dile getirdiği tarz, "millî romantik duyuş tarzı"dır. Yine Şerif Aktaş, Yahya Kemal Beyatlı'nın memleketine duyduğu özlemi "millî romantik duyuş tarzı" şeklinde anlamlandırır. Türk milletinin geçmişine ve tarihine isteyerek ve severek yaklaşma, onu anlamaya çalışma ve yorumlama olarak ifade edilebilecek bu duyuş tarzı (Aktaş 1996:104) ünlü şairi de yakinen sarar, Balkan toprakları şair Beyatlı'nın mısralarında özlemi duyulan yerleri dile getirir. Bununla birlikte Balkan

kırlarının “hür havasını” teneffüs ederek çocukluğunu yaşayan şair, o toprakların vatan toprağı olma niteliğini kaybettiğinden “akıncı cetlerin ihtirasını” içinde duyar. Balkan şehirlerinde yaşamını sürdürürken kendisini alev gibi saran hasreti iç dünyasında derinlemesine duyar. O, çocuk yaşlarda, içinde beslediği hülyalarıyla suskun dağları, Rakofça kırlarını gezer ve bu kırların hür havası onun şahsiyetini şekillendirir. Beşir Ayvazoğlu Yahya Kemal’in annesi Nakiye Hanım ile babası İbrahim Bey’in soylarının Üçüncü Mustafa devrinde yaşamış İbrahim Paşa’ya dayandığını öğrenince “... bir Evlâd-ı Fatihan olarak doğduğu toprakları başka bir gözle görmeye ve Rakofça’nın kırlarında dolaşırken kendini yeleleri rüzgârda uçuşan bir kırat üzerinde kartal kanatları takınmış bir akıncı olarak hayal etmeye” başladığını aktarır (Ayvazoğlu 2010:69). Akıncı cetlerinin ihtirasını duymaya, hissetmeye çalışır, hatta sadece çalışmaz, aynı zamanda bu duygular onun iç dünyasında beslenerek gelişir:

Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum;
Her lahza bir alev gibi hasretti duyduğum.
Kalbimde vardı “Byron”u bedbaht eden melâl
Gezdim o yaşta dağları, hulyam içinde lâl,
Aldım Rakofça kırlarının hür havasını,
Duydum akıncı cedlerimin ihtirasını,
Bağrımda kalmış bir akis gibi kalmış uğultulu...
(Açık Deniz, Kendi Gökkubbemiz, s. 14)

Cahit Tanyol, Yahya Kemal’in “Açık Deniz” şiirinde Balkan havasını teneffüs edişindeki hüzündeki onun “dağılan ve çözülen bir vatan toprağında doğmuş olmasının etkileri” olduğunu ileri sürer ve şöyle devam eder: “Yahya Kemal’in şiirlerinin gerisinde bir yankı gibi konuşan tarih bilinci, Rumeli topraklarının sürekli istila ve hicretlere uğramasıyla ilgilidir. Çünkü, tarihimizin bütün çalkantıları Rumeli’de olmuş ve Osmanlı tarihinin kaderi hep Rumeli’de toparlanmıştır. Buna karşın, imparatorluğun Asya’daki toprakları sürekli savaflara sahne olmamış ve toprak bu denli içinden sancılanmamıştır.” (Tanyol 1985:97).

Özellikle Osmanlı’nın son döneminde sancılı vatan parçası Balkanlar Yahya Kemal için ayrı bir anlam taşır. Sadece Yahya Kemal için değil, belki bütün Türklerin bu vatan toprağıyla duygusal bağlantısı ortaktır. O, Balkanlarla ilgili hassasiyetini “Hatıralarım” adlı eserinde şu şekilde ortaya koymaktadır: “Bir Türk gönlünde nehir varsa Tuna’dır, dağ varsa Balkan’dır. Vakiya Tuna’nın kıyıların-

dan ve Balkan'ın eteklerinden ayrılalı kırk üç sene oluyor. Lakin bilmem uzun asırlar bile o sularla o karlı tepeleri gönlümüzden silebilecek mi? Zanneder misiniz ki bu hasret yalnız Rumeli'nin çocuklarının yüreğindedir? Rumeli toprağına ömründe ayak basmamış bir Diyarbakirli Türk de aynı hasretle bu türkiyü söylemiyor mu?" (Beyatlı 1976:146) Yahya Kemal, Anadolu'nun Balkanlarla tarihteki bu kader birliğini "İtri" şiirinde şu dizelerle dile getirmiştir:

Bir taraftan bütün hayat akmış;
Her taraftan, Boğaz, o şehrayin,
Mavi Tunca'yla gür Fırat akmış.
(İtri, Kendi Gökkubbemiz, s.18)

Yahya Kemal'in şiirinde vatan sözcüğü neredeyse Balkanlarla özdeş anlamda kullanılır hâle gelmiştir. Ordunun mağlup olması, onun rüyalarına girer, rüyasında ordunun muzaffer olduğunu görme arzusuyla yanar tutuşur. Ordunun yenik ve Balkanların işgal altında olması bütün vatan topraklarını derinden sarsmış, Türk insanını mahzun etmiştir:

Mağlûpken ordu, yaşlı dururken bütün vatan,
Rü'yâma girdi her gece bir fâtiyhâne zan.
Hicretlerin bakıyyesi hicranlı duygular...
Mahzun hudutların ötesinden akan sular,
Gönlümde hep o zanla beraber çağıldadı,
Bildim nedir ufuktaki sonsuzluğun tadı!

Yahya Kemal, Balkanlara yapılan akınlarda ak tolgalı beylerbeyi ile beraberdir. Onun emri ile orduyla birlikte o da ileri atılanlar arasındadır. Bu akınlara özelliğı katılanların çocuklar gibi şen olmasıdır. Sayıca kendilerinden üstün olan ve masal ülkelerindeki kadar büyük olan bir orduya karşı savaş verilir. Ak tolgalı Beylerbeyi'nin "İlerle!" komutuyla ordunun kabileler hâlinde geçtiğı yer, Tuna Nehri'dir. Türk atları Tuna Nehri'ni doludizgin şimşek gibi geçmişlerdir.

Sadettin Öktem, Tuna Nehri ve akıncılar arasındaki ilişkiye benzer bir ilişkiyi şu şekilde kurar: "Akıncıların Tuna üzerinden başlayan ve birçok için ebedî visal ile son bulan maceraları yüzlerce yıl devam etti. Akıncı beyi ki o bir beylerbeyidir, emri verdi ve akıncı kolları toplu halde Tuna'yı geçtiler, sonra yedi kola ayrıldılar, her bir kolun özel bir görevi vardı, farklı cihetlerden düşmanın mukavemetini zafiyete uğratarak arkadan gelen Ordu-yu Humayun'un işini kolaylaştıracaklardı. Bu gazada bir kol sadece dalkılıçlara tahsis edilmişti." (Öktem 2009:396).

Yahya Kemal'in şiir evreninde Türk ordularının Roma'nın doğusunu fetbettikten sonra yaptıkları iş yüce dağlar gibidir. Türk ordusunun Balkanlarda

yaptığı fetihlerin değeri çok yüksektir. Bu yüksekliğin iki nedeni vardır: Bunlardan biri, Balkanlarda yapılan fetihden sonra Osmanlı ordusu gittiği yerlerde asırlarca kalmıştır. İkincisi, bu fetihlerden sonra Osmanlı ordusu asırlarca muzaffer yürümüştür. Kaderin döndüğü kötü, en korkulu yıllarda bile yürüyen düşmanı ilk hamlede değilse de son hamlede denize dökmüştür. Kılıcının reberliğinde açılan ülkelerde yüzlerce şehir kurmuştur. Bu şehirlerde büyük tarihî ve mimari eserler ortaya konmuştur. Fakat bu eserler bile Türklüğün azamet ve şecaatini göstermeye yeterli değildir.

Roma'nın şarkını fethettiğin andan sonra,
Yüce dağlar gibidir gördüğün iş, Türk oğlu!
Girdiğin yerde asırlarca kalıştan başka,
Kurduğun devlet asırlarca muzaffer yürüdü.
Talihinin döndüğü en korkulu yıllarda bile,
Yürüyen düşmanı son hamlede döktün denize.
Açtığın ülkede, yoktan yaratış kudretini,
Azminin kurduğu yüzlerce şehirden fazla,
İri firuzeye benzer nice gök kubbeye,
Dehre aksettiriyor, gerçi, büyük mimari;
Bu eserler seni göstermeğe kâfi diyemem.
(Hayal Beste, Kendi Gökubbemiz, s.38)

Yahya Kemal "O Rüzgâr" şiirinde Balkanlara akın düzenleyen ordunun fetih felsefesi üzerinde durur. Ona göre, ölümden korkanlar yaşamak zevkinin ne olduğunu bilmezler. Bu anlayışla yaşamını sürdürenlerin damarlarındaki ateşten kan, gür bir inanç çizgisinde derin bir sesle birleşmiştir. Bu bakış, yeri fethetmek için dünyaya gelmiş fatih neslin felsefesidir. Böyle bir dersi alan ruha vatan artık dar gelir; ona artık daima başka seferler, başka ufuklar görünür. Bunların sonucunda Yahya Kemal bu neslin akın zevkine ulaştığını, bu zevki rüzgârda bile hissettiğini, bu hissin akına katılan atlarda da var olduğunu belirtir. Fatihlerden oluşan ordu, yeryüzünün sınırı olup olmadığını fark etmemiştir. Onlar sadece savaştıkları uğurda karşılına çıkan her engeli yıkıp geçmişlerdir. Yeni bir ülke topraklarında atlarına yem vermek, atları yeni bir ülkede beslemek için nice bin atlı o fetih rüzgârına kapılmıştır. Bu fetih rüzgârından Balkan coğrafyası da geniş ölçüde etkilenmiştir. "Kendisi de 'evlad-ı fatihan'dan olan Yahya Kemal, Balkanlardaki fütühat atmosferini" (Şenel 1996:226) şu mısralarla ifade eder:

Yaşamak zevki nedir bilmez ölümden korkan!
Gür bir imanla damarlarda ateşten bir kan

Birleşip böyle diyorlardı, derin bir sesle,
Yeri fethetmek için gelmiş o fatih nesle.

Böyle bir dersi alan ruha vatan dar görünür;
Daima başka sefer, başka ufuklar görünür.

O nesil duymuş akın zevkini rüzgarda bile;
Bu duymuş varmış akınlardaki atlarda bile;

Bilmemiş var mı geniş yer yüzünün serhaddi,
Yıkılmış ufkunda durup karşı koyan her Seddi,

Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına
Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgârına.
(O Rüzgâr, Kendi Gökkubbemiz, s.42)

Şair “Karnaval ve Dönüş” şiirinde Balkan şehirlerinden (bugün Sırbistan sınırları içinde yer alan) Nis’in bir karnavalda eğlendiğini görür. Bu karnavalda Nis halkı oldukça neşelidir, her dakika kahkaha içinde eğlenmektedir. Şairi bir haftadır meşgul eden vals etekleri rüyalarına girmektedir. Eskiden bağbozumlarında yapılan bir etkinlik olan karnaval, Batı dünyasının bir eğlenme biçimidir. Yunan, Latin ve Cermenler bu karnavalda tek cins olarak bu mavi havada bir musiki gibi esmiştir. Böyle bir karnavalda Yunan, Latin ve Cermenler eğlenirken şair, Çamlıca ufkuna doğru uzanan yolun başındadır, İstanbul’a gelmek için yola çıkmış biridir. Şair, yolculuğunu ifade etmenin yanında telaşlıdır da. Zira bir an önce buradan uzaklaşarak İstanbul’a varmak ister. Bu duygusunu da şöyle dile getirir:

Dönsem vatan semasına artık bu ülkeden.
Görsem Erenköyü’ndeki leylaklı bahçede,
Cananla konuşup içtiğim yeri.
(Karnaval ve Dönüş, Kendi Gökkubbemiz, s.68)

Yahya Kemal, “Karnaval ve Dönüş” şiirinde Balkanlardan ayrılığa dikkat çeker. Ulusçuluk hareketleri sonunda acı çeken Türk milletinin Balkanlardan ayrılışının hüznünlü duygularını dile getirir. Bu toprakları ele geçirenleri karnavalda eğlenirken gören şair üzüntülüdür. Hasan Bülent Kahraman bu durumla ilgili olarak şu görüşlere yer verir: “Ulusçuluk bir yandan Yahya Kemal gibi Osmanlı ve Türklük tarihini daha sonra farklı bir gözle değerlendirenler için getirdikleriyle acı veren bir olgudur. Rumeli gibi doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği bir toprak parçası

o hareketlerin sonunda Osmanlının olmaktan çıkmıştır. Yahya Kemal'e göre, oralar da 'vatan parçası' idi ve oralar Türk'tü." (Kahraman 1997:29).

Balkanlar ve onun çevresindeki coğrafya Yahya Kemal ve onun nesline vatan sevgisi kavramını öğretmiştir. Daha önceden Balkanlarda yaşayanlar ve daha sonra bu yerlerden göçmek zorunda kalanlar, diğer Türklerde vatan kavramını oluşturmuştur. Şair bu konudaki görüşlerini aktardığı sözlerine Eğil Dağlar adlı eserindeki "Bir Fikrin Zevki" başlıklı yazısında şöyle devam eder:

"Bize vatan sevdasını, elli seneden beri Rumeli'den, Adalardan kafil kafil muttasıl gelen muhacirler öğrettiler. Anadolu'da birkaç seneden beri bir Rumeli havası estiğini hissedenler doğru hissediyorlar. Yalnız şimdiden sonra bu Rumeli havası İstanbul'un, Anadolu'nun havalarıyla karışacağı için hissedilmeyecek. Çünkü vatan acılarını kendi etinde hissetmiş Türkler ekseriyettedir. Kalbinde hissetmemiş Türkler ise pek azdır. Zannederim ki yeni Türk edebiyatı bugünkü acıların hatıralarından teşekkül edecek. Bugün, vak'a sözden kuvvetlidir. Edebiyat kan ve ateş karşısında bittabi soluk alıyor. Hisler zaman süzgecinden geçmedikçe şiir dediğimiz iksir hâline giremiyorlar." (Beyatlı 2002:220)

3. Sonuç

Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerinde Balkanlar ile ilgili en önemli husus onun o coğrafyada dünyaya gelmiş olmasıdır. O sadece orada dünyaya gelmemiş, Yahya Kemal'in ataları da yine aynı coğrafyada uzun yıllar hayat sürmüşlerdir. Balkanlar coğrafyası onun sanat hayatını, düşünce dünyasını ve dolayısıyla eserlerini etkilemiştir. Bu etkilenmeyi de onun eserlerinde müşahade etmek mümkündür.

Yahya Kemal'in Balkan coğrafyasıyla ilgili diğer önemli ilişkisi çocukluğu orada geçirmiş olmasıdır. Çocukluğuna ait hatıraların kendisini kuşatması ve sonraki yıllarda da bu hatıraların kendisini olgunlaştırarak kişiliğini oluşturmuştur. Bu olgunluğa onun eserlerinde geniş yer verilmiştir.

Yahya Kemal için dünyadaki en önemli kişilerden birisi annesi Nakiye Hanım'dır. Nakiye Hanım ve onun ailesi de Balkan topraklarında yaşamış ve orada ebedî istirahatgâhına çekilmiştir. Yahya Kemal'in küçük yaşta kaybetmiş olmasına rağmen annesine bağlılığı, annesine karşı beslediği derin saygı ve sevgi, onun iç dünyasında aynı derecede olmasa da Balkanlara da sevgi beslemesine yol açmıştır.

Şiir, Yahya Kemal'in hayatında önemli bir yer işgal etmiş, bugünlere ulaşmasında, yeni Türk evlatlarının onu tanımasında önemli bir unsur olmuştur.

Yahya Kemal'in şiirle tanışması da, şiir yazmaya başlaması da Balkanlarda meydana gelmiştir.

Balkanlar ve o coğrafya Yahya Kemal ve onun nesline vatan kavramının önemini öğretmiştir. Bu bölgeden belirli aralıklarla büyük yokluklar, acılar içinde Anadolu'ya göç eden Türk halkı vatan hasretiyle kavrulmuştur. Yıllarca barış ve huzur içinde diğer unsurlarla birlikte yaşadığı bu topraklardan ayrılık onlarda derin vatan hissi uyandırmıştır. Bu hislere şairin eserlerinde geniş biçimde yer verildiğini görmek mümkündür.

Yahya Kemal, özellikle şiirlerinde, Balkan memleketlerinin imarında Türk kültürünün önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir. Buradaki Üsküp, Rakofça gibi bazı şehirler Türklerin yerleşmesinin ardından kurulmuş, Türklük hem mimari açıdan hem de kültür açısından o topraklara yerleştirilmiştir. Balkan coğrafyasında, oradaki toplumların da katılımıyla yepyeni bir medeniyet ortaya konmuştur.

Ayrıca Türk milletinin Balkanlardaki mücadelesi büyük şaire göre destanî bir tarihi olaylar zinciri niteliği taşımaktadır. O, Balkanları fetheden askerleri yüceltir, masalsı bir kahramanlık destanı kurgular ve şiirlerinde bu masal kahramanlarıyla birlikte fetihlere çıkar.

Yahya Kemal'in eserlerinde Balkanların ayrı bir yeri ve önemi vardır. Balkanları tanımak, orada yaşananları bilmek Yahya Kemal'i anlamak demektir. Zira bu coğrafya ve bu coğrafya üzerinde yaşanan her olay Yahya Kemal'i de onun eserlerini de derinden etkilemiştir. ©

KAYNAKLAR

- AKTAŞ, Şerif (1996), "Millî Romantik Duyuş Tarzı ve Türk Edebiyatı-II", Türkiye Günlüğü, sayı:39, Mart-Nisan.
- AYVAZOĞLU, Beşir (2010), *Bozgunda Fetih Rüyası*, İstanbul, Kapı Yay.
- BEYATLI, Yahya Kemal (1976), *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebî Hatıralarım*, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- BEYATLI, Yahya Kemal (2002), *Eğil Dağlar*, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- BEYATLI, Yahya Kemal, (1993), *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, 5. Baskı, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.
- BEYATLI, Yahya Kemal (2003), *Kendi Gökkubbemiz*, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent, (1997), *Yahya Kemal Rimbaud'yu Okudu mu?*, İstanbul, Yapı Kredi Yay., s.29.
- KAPLAN, Sefa (1994) *Yahya Kemal Beyatlı-Seçmeler-* İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- ÖKTEM, Sadettin, (2009), *Yahya Kemal'in Rüzgarıyla Düşünceler ve Duygular*, Ankara, Ötüken Neşriyat.
- ÖZBALCI, Mustafa, (2006), *Yahya Kemal'in Duygu ve Düşünce Dünyası*, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yay.
- ŞENEL, Ünal, (1996), "Yahya Kemal'in Şiirlerinde Balkanlar ve Balkan Türklüğü", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, İstanbul, Kubbealtı Yay., y.25, Nu.4, 1996, ss.223-233.
- TANPINARA, Ahmet Hamdi (1992), "Yahya Kemal, Şiirleri ve İstanbul", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yay.
- TANPINARb, Ahmet Hamdi (1982), *Yahya Kemal*, Dergâh Yay.
- TANYOL, Cahit, (1985), *Türk Edebiyatında Yahya Kemal*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- TDK, *Türkçe Sözlük* (2005), Ankara, Türk Dil Kurumu Yay.
- ÜNVER, Süheyl, (1980), *Yahya Kemal'in Dünyası*, İstanbul, Tercüman Yay, s.121.
- YETİŞ, Kazım (2008), *Yahya Kemal Beyatlı*, İstanbul, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- YILDIRIM, Ercan, (2009), "Türk Ruhu ve Cumhuriyet Kültürü Arasında Sahiciliği Yakalayamayan Şair: Yahya Kemal", *Hece Yahya Kemal Beyatlı Özel Sayısı*, sayı: 145, Ankara, Hece Yay.